

Henk Stoorvogel

Viva de Kerk!

10 Principes voor de kerk van nu

UITGEVERIJ **KOK** UTRECHT

© 2017 Uitgeverij Kok
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl
Omslagontwerp: Patrick Staal
Opmaak binnenwerk: Elgraphic bv, Vlaardingen
ISBN 978 90 435 2861 0
ISBN e-book 978 90 435 2862 7
NUR 700

Tenzij anders vermeld zijn de aanhalingen uit de Bijbel overgenomen uit de NVB of NGB 1951.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wij hebben een plaatje nodig

Verspreid over heel ons land geven vele duizenden mannen en vrouwen dag na dag, week na week, hun ziel en zaligheid aan de ontwikkeling van de gemeente van Jezus Christus. Kinderen en jongeren ontvangen onderwijs vanuit de Bijbel, predikanten en voorgangers bestuderen het Woord en delen Gods waarheid met jong en oud. Duizenden vrijwilligers dienen als koster, kinderwerker of kringleider, er worden nieuwe kerken gesticht in multiculturele of achterstandswijken. De kerk in Nederland is springlevend.

Op zoek

Tegelijk zijn wij, de mannen en vrouwen die houden van de kerk van Jezus Christus, massaal op zoek. Op zoek naar hoe het verder moet. Hoe wij onze kinderen en jongeren kunnen leren leven als discipel van Jezus. Hoe wij rand- en buitenkerkelijken kunnen bereiken met het evangelie. Hoe wij stilstand of krimp tegen kunnen gaan. Hoe wij een stuk van het vroegere elan van de kerk weer terug kunnen krijgen. Hoe de kerk in Nederland een opwekking mee kan maken. Rapporten als 'God in Nederland' schilderen het sombere beeld van ontkerkelijking en groei van het aantal ongelovigen. Aan keuken- of vergadertafels uitgenodigde christenen hun zorgen met zinnen als: 'Eerst liep de Katholieke kerk leeg, vervolgens de protestantse kerk en als het zo doorgaat is de evangelische beweging als volgende aan de beurt.' Dat is wat we óók zien. Kerkgebouwen die worden omgebouwd tot appartementencomplexen. Diensten waar jaar na jaar stoelen uit de zaal verwijderd worden, om te maskeren dat er weer

een tien- of twintigtal minder mensen de samenkomst bezoekt. Generaties jongeren of dertigers die de kerk vaarwel zeggen en ervoor kiezen om op zondag uit te slapen, te mountainbiken of te brunchen.

Ja, er zijn forse uitdagingen. Migrantengolven slaan over Europa heen en beïnvloeden religie, cultuur en sociale cohesie. Terrorisme en agressie dompelen de massa onder in angst. De samenleving individualiseert. De Vlaamse Psychiater Dirk De Wachter schreef de bestseller *Borderline Times*. Hij zegt:

We leven in een tijdperk dat als verplicht levenscrescendo aan elk individu meegeeft 'zichzelf te ontplooiën' en 'zichzelf te realiseren'. Deze individuele plicht om het leven eigen te maken, deze beslissingsvrijheid over het eigen leven beschouwen we als een verworvenheid van de 20^e eeuw en als een ontvoogding van de mens van Kerk en Staat, maar we betalen hoe dan ook de prijs van de eenzaamheid, de prijs van de 'alleen-heid'.

Jezus bouwt zijn kerk

Er zijn problemen en uitdagingen te over. In dit boek wil ik echter niet te lang stilstaan bij de problemen van de kerk in Nederland. Staat haar toekomst op het spel? Trendwatchers en doemdenkers zeggen misschien van wel. Maar wij dienen een God die zich weinig gelegen laat liggen aan welk doemscenario over zijn kerk dan ook. Jézus was degene die zei: 'Op deze rots zal ik mijn kerk bouwen.' Het is zijn kerk. Hij zal haar bouwen. De geschiedenis heeft bewezen dat God bij machte is zijn kerk tegen de klippen op te laten groeien en bloeien. Zelfs de machten van de hel zijn niet in staat de kerk te knakken. Er is hóóp voor de kerk van Nederland, níet omdat de kerk leeft, maar omdat haar Heer heerst! Hij is bij machte om uit niets iets te scheppen. Van moslim tot atheïst, Gooische bal tot metroman, generatie grenzeloos tot generatie babyboom; wanneer God met de voorhamer van zijn liefde de torenhoog opgetrokken muren van de ongelovige harten

gaat bewerken is álles mogelijk. Alles! Maar wat we nodig hebben is een plaatje.

De noodzaak van visie

Aristoteles zei: ‘De ziel denkt nooit zonder een plaatje.’ Om te kunnen zien wat God de komende jaren allemaal in en door de kerk van Nederland kan gaan doen, hebben we een plaatje nodig dat spreekt in de taal van ons hart. De gemeente in Antiochië biedt dat plaatje. Deze eerste gemeente uit de heidenen, zomaar ontstaan vanuit het niets in een door en door heidense metropool, is hét bewijs van alles wat God kan doen wanneer Gods Woord en Gods Geest aan het werk gaan in het hart van mensen die bereid zijn om met hart en ziel te gaan voor zijn kerk.

Ik geloof niet dat wij gebaat zijn bij een analyse van de ‘belabberde’ toestand van de kerk. De oplossing ligt niet in slimme modellen of een vijfstappenplan. Het ei van Columbus schuilt niet in programma’s of preektechnieken. Wat de kerk in Nederland nodig heeft is nieuwe visie. Het plaatje van wat God kan doen. Niet gebaseerd op succesverhalen van de enkele positieve uitzondering in gemeenteland, maar gebaseerd op de tijdloze waarheid en geschiedenis van het Woord.

Er zijn aanknopingspunten zat. Verlaten jongeren massaal de kerk? Via de weg van innovatie en authenticiteit kan God wonderen doen. Staat de gemeenschapszin van de kerk haaks op de individualisering van de maatschappij? Laat de kerk het ultieme antwoord zijn op de alleenheid waar De Wachter over schrijft. Valt de hedendaagse mens ten prooi aan zinloosheid en leegte? Volgens Paulus is juist de kerk de ultieme volheid: ‘zijn lichaam, de volheid van hem die alles in allen vervult’.

Dit boek is een antwoord op de vraag hoe het verder moet met de kerk in Nederland. Het biedt een plaatje: het verhaal van het ontstaan en de groei van de gemeente in Antiochië, zoals beschreven in Handelingen. Wat de kerk nodig heeft is visie. Lees, overdenk en bespreek dit boek en durf met mij te dromen...

Henk Stoorvogel, Zwolle, april 2017

HOOFDSTUK 1

Een kerk in Antiochië!

Visie lekt. En wanneer we maar vaak genoeg horen dat het slecht gaat met de kerk in Nederland, gaan we het vanzelf geloven. We verliezen het vertrouwen in wat God kan doen. Wanhopig somberen we of onze kinderen en kleinkinderen zich nog wel thuis zullen voelen in een kerk. We laten de schouders hangen en nemen met steeds minder genoegen. Sprankelt het niet meer? Ach, we zijn er tenminste nog. Komen er geen mensen meer tot bekering? Ach, we krimpen in ieder geval niet te snel.

‘Indien openbaring ontbreekt, verwildert het volk’, zegt Spreuken 29:18. De Engelse vertaling zegt: ‘Without vision the people perish.’ De Dordtse Bijbel zegt: ‘Als er geen visioen is wordt een gemeenschap teugelloos.’ Dit boek geeft visie. Hoofdstuk na hoofdstuk lezen we over het geweldige werk van God in één van de allereerste gemeentes in de kerkgeschiedenis. Omwille van het belang van de toekomst van ons land, omwille van de generaties christenen die na ons komen, omwille van de miljoenen die opgroeien zonder het evangelie te hebben gehoord: drink de boodschap van dit boek alsjeblieft in. Lees het met de ogen van je hart. Vraag God om te zien wat Hij ook vandaag de dag kan doen. Het is mijn gebed dat dit boek openbarend zal werken. Dat het zal stimuleren tot nieuwe visieontwikkeling voor jouw kerk. Dat er voor jouw geestesoog een plaatje geschilderd zal worden over alles wat jouw kerk kan worden. Want er is hóp voor de kerk in Nederland!

In dit boek wil ik je meenemen naar een tiental basisprincipes van de kerk, zoals die naar voren komen in de kerk van Antiochië. De kerk in Antiochië had geen multifunctioneel zalencentrum, geen audiovisuele systemen, geen miljoenenbudget, geen charismatische prediker als grondlegger, geen vijfstappenplan tot discipelschap. Zij hadden kortom niets van alle zaken waarin wij tegenwoordig vaak hopen de sleutels voor succes te vinden. De kerk in Antiochië had de beschikking over drie eenvoudige ingrediënten: het Woord van God, de Geest van God en de mensen van God. Vanuit deze drie basiskenmerken vallen nog zeven aanvullende kenmerken op. Wanneer deze tien elementen samenvloeien, dan ontstaat er explosieve groeikracht voor het evangelie.

Groeien is gezond

Groei, dat is wat Jezus voor ogen heeft met zijn kerk. Jezus predikte het koninkrijk van God en een thema dat hij hierin herhaaldelijk aansneed betrof de groei van dat koninkrijk. Veel van de landbouwkundige gelijkenissen van Jezus behandelen het thema van de groei, zoals bijvoorbeeld het verhaal van het mosterdzaadje of dat van de zuurdesem. Tegelijk maakte Jezus duidelijk dat de groei gepaard zou gaan met vijandigheid. De gelijkenis van het zaad en het onkruid in Matteüs 13:24-30 laat zien dat er een vijand is die zal proberen de oogst van God te overwoekeren en zich daarmee te vermengen. De Grote Opdracht laat er geen misverstand over bestaan. Jezus zei:

Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde. Gaat dan henen en maakt alle volken tot mijn discipelen, doopt hen en leert hen onderhouden al wat ik u geboden heb. En zie, ik ben met u, alle dagen, tot aan de voleinding van de wereld.

Vier keer gebruikt Jezus het woordje ‘al’ of ‘alle’. Het gaat om alle macht, alle volken, al het onderwijs en alle dagen. De Grote Opdracht

veronderstelt de groei van het koninkrijk van God. Jezus' woorden geven invulling aan zijn vastberaden besluit: 'Ik zal mijn gemeente bouwen'. Deze groei omvat zowel getalsmatige als kwalitatieve groei. Het is onmogelijk om in diepgang en toewijding te groeien, zonder dat dit missionaire impact zal hebben. Een krimpende kerk kan niet met een beschuldigende vinger wijzen naar de moeilijkheid of vijandigheid van haar omgeving. Het tegendeel is vaak waar. Hoe uitdagender de omstandigheden, hoe krachtiger de ontwikkeling van de kerk. Ook kunnen we God niet de schuld geven van stilstand of achteruitgang. Hij wil niets liever dan dat mensen Jezus Christus leren kennen en gered worden voor de eeuwigheid. Wanneer het gaat om de staat van de kerk in Nederland zullen wij ons eigen leven en ons samenzijn onder de loep moeten nemen. Hoe komt het dat de kerk in Nederland op veel plekken worstelt met haar toekomst? Hoe kan het dat we al blij zijn met het voorkomen van krimp, laat staan dat we ons uitstrekken naar groei?

De vraag is niet óf de gemeente moet groeien, maar hoe dat zal gebeuren. De sleutel voor deze groei ligt niet in personen, programma's of plannen. Wanneer de mensen van God gevuld worden met de Geest van God en samen het Woord van God gaan bestuderen en uitleven, dan kan het niet anders of dan zal de kerk groeien en bloeien. De gemeente in Antiochië werd gebouwd op het fundament van het Woord van God en zinderde van de werking van de heilige Geest. Mannen en vrouwen, ambtsdragers en leken samen, stonden in vuur en vlam voor het werk van God en vormden samen het dynamische organisme van de kerk in Antiochië, die niet alleen in de eigen stad, maar wereldwijd een ongekende impact zou hebben.

Maar voordat we de diepte induiken en de kenmerken van de kerk in Antiochië gaan bestuderen neem ik je graag mee in een aantal inleidende verkenningen.

Van Jeruzalem naar Antiochië

Wanneer wij nadenken over de kerk zoals die in Handelingen ontstond, ligt de focus meestal op de kerk in Jeruzalem. Vanuit de uitstorting van de heilige Geest maakt de gemeente in Jeruzalem een fantastische bloeiperiode door. Belangrijke teksten die in preken of studies behandeld worden zijn dikwijls Handelingen 2:43-47; 4:32-35 en 5:12-16. In deze verzen lezen we over de geweldige wonderen die in Jeruzalem plaatsvinden. Zelfs de schaduw van Petrus blijkt voldoende om mensen te genezen. De gelovigen verkochten hun bezittingen en deelden de opbrengst met de armen. Dagelijks kwam de gemeente samen in de tempel en in kleine groepen bij mensen thuis. Maaltijden werden met elkaar gedeeld en de gemeente maakte groeigolf na groeigolf mee. De mensen 'loofden God en stonden in de gunst bij het hele volk'.

In de loop van het boek Handelingen zien we echter een verschuiving optreden van de gemeente in Jeruzalem naar de gemeente in Antiochië. Jeruzalem blijft weliswaar de moederkerk, maar de plaats die Antiochië inneemt in de verspreiding van het evangelie wordt steeds prominenter. Parallel aan deze verschuiving verdwijnt de bediening van Petrus ook steeds wat meer naar de achtergrond en wordt die van Paulus zichtbaarder en belangrijker. De eerste 12 hoofdstukken van Handelingen is de kerk in Jeruzalem het centrum van de activiteit. Vandaaruit wordt het evangelie verspreid in Samaria en Judea. Zelfs de eerste heidenen komen in aanraking met de liefde van God. Deze eerste evangelisatiegolf was echter niet het resultaat van gebed en planmatige zending, maar kwam op gang door de vervolging die in Jeruzalem losbrak na de steniging van Stefanus. Het is een prachtig staaltje van goddelijke leiding in de verspreiding van zijn kerk naar alle windstreken. Met de dood van Stefanus en de daarop volgende vervolging dacht satan de kerk een vernietigende slag toegebracht te hebben. Ik zie bijna voor me hoe hij zich in de handen wrijft en zich verkneukelt over de loer die hij God heeft gedraaid. Maar zoals ook al bleek bij het sterven van Jezus, was satans overwinning juist zijn grootste nederlaag: satans

pogingen de kerk in de knop te knakken zorgden er alleen maar voor dat de kerk een enorme groei doormaakte. Want:

Degenen die verdreven waren, trokken rond en verkondigden het woord van God.

Zo krachtig was de werking van de heilige Geest, dat de vluchtelingen in elke nieuwe stad waar zij kwamen vrijmoedig over Jezus spraken. Van de hedendaagse vluchtelingen verwachten wij dat zij zich zo snel mogelijk aanpassen aan de in Nederland heersende cultuur. Integratie is het sleutelwoord. De eerste christelijke vluchtelingen dachten precies omgekeerd. Hun doel was om de cultuur van elke plaats die zij aandeden zo snel mogelijk te veranderen naar de principes van het koninkrijk van God.

De soevereiniteit in de regie van God wordt nog mooier wanneer we bedenken welke weg hij ging met Paulus, die in de eerste hoofdstukken van Handelingen nog bekend stond als Saulus. Deze farizeeër was erbij toen Stefanus gestenigd werd en 'keurde de moord op hem goed'. Hij werd een motor van de vervolging, één van de voornaamste instrumenten van satan om de kerk te verwoesten. En juist toen Saulus druk doende was de vervolging naar het buitenland te exporteren en de duivel dacht dat het niet beter kon worden dan dit, greep God in. Saulus werd Paulus. De bekeerde vervolger wordt na verloop van tijd opgevangen in de kerk in Antiochië, de kerk die precies vanwege de vervolging die satan onder anderen door Saulus had geïnitieerd, tot stand was gekomen. En de kerk in Antiochië wordt de uitvalsbasis voor de grote zendingsreizen van Paulus, waardoor het hele Romeinse rijk bezaaid wordt met gemeenschappen van gelovigen. Dat bedenk je toch niet?! Zo groot is de soevereiniteit van God. Satan en al zijn hellehonden kunnen alles uit de kast trekken om de kerk van Jezus Christus te breken, maar de grootste triomfen voor de duisternis blijken keer op keer een springplank tot nieuwe groei en bloei van de gemeente. De kerkvader Tertullianus doelde op dit principe toen hij zei:

Het bloed van de christenen is een zaad. Zo dikwijls als wij worden neergemaaid, verveelvoudigen wij ons.

Vanaf Handelingen 13 wordt de zending vooral vanuit Antiochië gelanceerd. De evangelisatie vanuit Jeruzalem reikte tot Samaria en Antiochië. De missie vanuit Antiochië beïnvloedde talloze steden en reikte zelfs tot Rome. Alle grote zendingsreizen van Paulus vinden plaats vanuit deze stad en steeds weer keert hij terug naar Antiochië, om daar op adem te komen en te delen wat God tijdens zijn reizen heeft gedaan. Antiochië is Paulus' thuisgemeente.

Petrus en Paulus

Lucas, de schrijver van het boek Handelingen heeft verschillende parallellen aangebracht tussen de bediening van Petrus en Paulus. In de eerste twaalf hoofdstukken lezen we hoe Petrus preekt (Handelingen 2), een verlamde man geneest (Handelingen 3), mensen geneest via zijn schaduw (Handelingen 5), het aan de stok krijgt met een tovenaars (Handelingen 8), een dode opwekt (Handelingen 9) en belandt in de gevangenis (Handelingen 12). In het tweede deel van Handelingen maakt Paulus soortgelijke zaken mee. In Handelingen 13 lezen we zijn eerste toespraak, in het volgende hoofdstuk geneest hij een verlamde man, in Handelingen 19 zijn de zweetdoeken van de apostel al voldoende om mensen te doen genezen en in Handelingen 20 stuit Paulus op een tovenaars, Elymas. In Handelingen 20 wekt Paulus een dode op en vanaf het tweeëntwintigste hoofdstuk bevindt Paulus zich in gevangenschap.

De overeenkomsten zijn opvallend. Petrus is de hoofdpersoon van het eerste deel van Handelingen, maar vanaf hoofdstuk 13 verschuift de aandacht bijna volledig naar Paulus. En met deze verschuiving van focus valt ook het licht op de gemeente in Antiochië als de dragende geestelijke gemeenschap van de zendingsreizen van Paulus. Maar wat voor stad was Antiochië eigenlijk?

Wereldstad Antiochië

Antiochië was een grote stad. Na Rome en Alexandrië was het de grootste stad van het Romeinse rijk. Naar schatting woonden er 300.000 tot 500.000 mensen. Ongeveer een zevende van de bevolking bestond uit Joden. Antiochië telde dus grofweg 50.000 Joden, die in speciale Jodenwijken woonden.

Antiochië was niet alleen groot, maar ook welvarend. De stad was van een grote architectonische schoonheid en met zorg aangelegd. De poort in de oostelijke muur was krachtig versterkt en er bovenop had keizer Tiberius een beeld laten plaatsen van een wolf die Romulus en Remus voedde. Vanuit de poort kwam je op een tien meter brede doorgaande weg, die de hele stad doorkruiste. Een deel van de weg was overdekt, zodat je ongehinderd door zon of regen van het ene einde naar het andere einde van de stad kon wandelen.

Als één van de weinige steden in de oudheid beschikte Antiochië over straatverlichting. Deze luxe deed een dichter uitroepen: 'Het enige verschil tussen dag en nacht in Antiochië is het soort licht dat er schijnt.' Op veel straathoeken bevonden zich fonteinen waar kristalhelder water uit stroomde. De kwaliteit van het water was zo goed dat iemand zei: 'Het water in Antiochië was zo helder dat een volle emmer leeg scheen.'

Antiochië lag aan de rivier de Orontes, een kilometer of 25 landinwaarts. In de tijd van Paulus lag er in de rivier een eiland dat in de stadsplanning van Antiochië was opgenomen. Op het eiland lagen paleizen en was ook het stadion voor het wagenmennen gesitueerd. Het stadion met tribunes was 500 meter lang en daarmee één van de grootste bouwwerken uit het Romeinse rijk. In de beroemde roman *Ben Hur* is het stadion van Antiochië het decor voor de epische scène van de wagenrennen.

Sport was belangrijk voor de Antiochiërs. Elke twee jaar werden er in de stad Olympische Spelen georganiseerd, waarbij atleten 45 dagen lang deelnamen aan onderdelen als boksen, atletiek en wagenrennen.

Naast de sportieve onderdelen waren er ook competities in muziek, een soort *The Voice of Antioch*, en het reciteren van dramatische passages.

De stad bevond zich op een kruispunt van handelswegen en stond bekend om de veelheid aan luxe goederen als parfum, schoenen, specerijen, textiel en juwelen.

Tot zover ontstaat het beeld van een levendige, welvarende wereldstad met volop mogelijkheden voor vermaak en ontwikkeling. Antiochië had echter ook een schaduwzijde. In de periode dat de gemeente in Antiochië werd gesticht was de stad het decor voor hevige onlusten tussen Joden en Grieken. Nadat Joden in de kuststad Jamnia een heiligdom van de keizer hadden vernield, braken er rellen in Antiochië uit, waarbij synagogen in brand werden gestoken en veel Joden en Grieken de dood vonden. Een kilometer of acht buiten de stadsmuren bevonden zich de tuinen van Daphne; weelderige hofjes, bronnen en watervallen vormden samen het decor voor de afgodsdienst aan Daphne. Talloze prostituees boden hun diensten aan een ieder die de godin wilde aanbidden aan. De seksuele immoraliteit van Antiochië werd mede daardoor spreekwoordelijk. Zelfs in Rome, waar men toch wel gewend was aan de nodige decadentie en vunzigheid, spraken dichters schande over de morele standaard van Antiochië. Juvenalis, een Romeinse satirische dichter, schreef:

Obscene Orontes, diving underground, conveys his wealth to Tiber's
hungry shores and fattens Italy with foreign whores.

Vrij vertaald is dit: 'Walgelijke Orontes (de rivier waar Antiochië aan lag), duikt ondergronds, onthult zijn rijkdommen aan de oevers van de Tiber (de rivier waar Rome aan lag) en verzadigt Italië met buitenlandse hoeren.'

Naast de seksuele onreinheid vond er ook veel onrecht plaats in Antiochië. Zo waren er op elke burger maar liefst twee slaven. De

meerderheid van de bevolking bevond zich in slavernij en diende de kleine bovenlaag.

Antiochië was groot, invloedrijk, welvarend en moreel gezien failiet. Het is in deze setting dat enkele vluchtelingen uit Jeruzalem in Antiochië aankomen. De aanblik van de reusachtige beelden en gebouwen, het gekrioel van slaven, slavinnen en trotse Romeinse burgers, de laconieke vrije seks die plaatsvond in de tuinen van Daphne, dat alles samen maakte dat je als toegewijde volgeling van Jezus makkelijk geïntimideerd kon worden. Zou het evangelie van Jezus Christus impact kunnen hebben in een wereldstad die niets wist van God, geen enkele kerk telde en zo op het eerste gezicht ook geen enkele behoefte had aan de boodschap van het evangelie?

Een aantal jaren terug bracht ik een kort bezoek aan Shanghai, in China. De stad telde toen al meer dan twintig miljoen inwoners. Tegenwoordig zijn dat er meer dan vierentwintig miljoen. Ik was daar op uitnodiging van een zendingsorganisatie, die graag wilde dat Ruth en ik met hen in China zouden komen werken. Toen ik in een taxi door de stad reed en óveral mensen zag, sprekend in een taal waar ik niets van begreep, laverend door files langs gebouwen die zo hoog waren dat de twintig verdiepingen tellende flatgebouwen ernaast speelgoedgebouwtjes leken, voelde ik me heel erg klein. 'Als wij naar Shanghai verhuizen, waar zou ik dan moeten beginnen?', vroeg ik mij af. Ik voelde me verloren en geïntimideerd door de oneindige omvang van deze stad.

Terugkijkend heeft het feit dat Shanghai zo groot was geen beslissende invloed gehad op onze beslissing om niet naar China te verhuizen. We hadden eenvoudigweg niet de overtuiging dat God ons naar China riep. Wel kan ik me sinds mijn Shanghai-ervaring goed voorstellen dat je door de omvang van een stad geïntimideerd kunt worden.